

Diáknymor.

Csontigtható, kásaszemű, gyilkos őszi eső pergett és vékonyszövésű, olcsó felöltőmben, kivert kutya én, ott álltam magamra hagyottan a budapesti utcán. Hajléktalanul: mert már utólagosan sem tudtam fizetni a konyhából alakított, kőpadozatu, hideg lyukért a kétheti tizenegy koronáikat.

— Hajja! — mondotta előző este a szálásadó, kövér, aranygyűrűs ember, — máma utoljára alszik itt. Ha holnap reggel nem fizet, takarodjék. A holmija itt marad!

A holmim ott maradt. Miből fizetnem volna? A kalaposéknál, ahol naponként négy órán való keserves tanításért éppen a szoba árát kaptam havonta, hat héttel előbb beteg lett a vézna gyerek, akit tanítottam és a ki nek megalázásai miatt órákat őrzöngtem mindig tanítás után a tehetetlen dühtől. Délre vitték a beteg gyereket, a házitánitót pedig kirúgták felmondás nélkül. Amit koplalástól előre rettegő ember csak megpróbálhat, megpróbáltam a hat hét alatt, hogy kenyeret kapjak. Ügyetlen voltam, szemérmes és félszeg: semmi sem sikerült. Harminczöt forint segítségért járt volna vidékről, hazulról, egy hónap óta az is elmaradt.

Nem tudtam, mi lesz. Ácsorogtam az esős utcán, révedezve bámultam a kirakatokra és nem volt még nyolcz óra, amikor már az egyetemen voltam. Jártam egész dél előtt emeletről-emeletre, sorba kopogtatva ajtókon, amelyeken „Segélyegylet” és egyéb biztató táblák függtek. Izzadó vörös arczzal, gyámoltalanul dadogva elmondtam minden ajtó mögött, hogy szállásom nincs, enni nincs, egy fillért se várhatok sehonnét, dolgozni akarok, tanulni akarok, állás kell, egyáltalán valami kell, mert hiszen valaminek csak kell lenni velem! Az egyik helyen egyszerűen vállat vontak, a másik helyen a vallásomat kérdezték, a harmadikon sorszámat adtak és megbiztattak, hogy jöjjenek négy hét múlva újra, akkor talán lesz valami; a Segélyegyletnek tagja se voltam, nem lehetett értem semmit tenni. Mert azt persze nekem — negyedik hónapja voltam vidékről fölkerült első félesztendő jogász Budapesten — tudnom kellett volna annak idején, hogy a Segélyegyletbe előre be kell iratkozni.

Széldültem az egyetem rettenetes szagu, mindig szellőzetlen, büzhödt levegőjű folyosóin és kábuló fejjel, korgó gyomorral, reggelizetlenül újra az utcára mentem. Délfelé lehetett. Kilométereket gyalogoltam — lyukas cipóm talpán czuppogott a víz — ujságok kiadóhivatalainak kirakata elé, ahol kitergetve függtek az üveg mögött a napi apróhirdetések. Órákig írtam rongyos papírosokra az összes álláshirdető czimeket és azután nyakamba vettem a rettenetes várost.

Lélegzetemet akasztó nehéz lidércznyomás ma is lelkemben ez a nyolcz esztendővel ezelőtt való, iszonyatos novemberi délután, amikor mentem, mert fáradhatatlanul hajszolt az éhség, mentem kétségbeesetten, rohantam utcáról-utzára a czimek után, föl-kusztam lucskos lépcsőkön az emeletekre, százszor újraeledő, reszkető reménységgel csöngettem üveges ajtókon és csüggedten, nehezen vonszolva fáradt lábamat, mentem mindig újra tovább. Akartam ügyvédi irodába menni, akartam hivatalnok lenni. Éhbérért tanítványt vállalni, — késő! késő! van már! és mindig ajtócsapás! Czimirodákhba mentem, nem volt munka. A redőnyöket húzták már le, amikor utoljára és vak-tában benyitottam az utcáról egy boltba, — boltiszolga akartam lenni. Elképedve néz-

tek rajtam végig a fehérruhás, tiszta segédek és kikergettek.

Este lett, mit tudom már, hogyan kerültem a Vigadó mellé és meddig néztem kimeredő szemmel a hangversenyre érkező, ragyogó asszonyokat. Fogcsikorgatva éreztem a jólét, a gazdagság, a fényűzés szagát, azután roskadozva vittek tántorgó lábaim végig az esőtől vert, üres Dunaparton. Pesten voltam, ahová jöttem évekig tartó vidéki sóvárgás után, Pesten, ahová jöttem dolgozni, egyszerre mindent megtanulni, forrongó fiatal vágyaknak könyvtárakban, egyetemen, színházban tudós és művészi megalapozást adni, életerős, fiatal, csak tanulni akaró diák voltam Pesten és magam hibáján kívül való egymapos koplalás után, csontig ázottan, végképp kimerülve, zokogva összeestem éjjel a dunaparti korzón. Hajnalban pedig reszkető testtel, mindenre elszántan megszólítottam egy utczaseprőt, hogy éhes vagyok . . .

Ki tartja számon, hány hajléktalan, nyomorgó diák zokog ma éjjel a budapesti utcán? Ki felel érte, hogy Magyarország jövődő értelmiségét évtizedek óta örli, alázza és züllesztí a napi kenyérért való mind nehezebb hajsza? Tamáskodó urak, akik esetleges egyéni életsorsnak tartják a magam lidércznyomásos novemberi napját, tessenek utána lapozni a Huszadik Század című folyóirat valamelyik régebbi évfolyamában. Megtalálhatják a korán elhunyt, mélytehetségű, fiatal szocziológus, Bosnyák Béla tanulmányát a budapesti diáknymorról. Évekkel ezelőtt megbizható és pontos statisztikát állított össze nevek nélküli, tehát öszinte feleletű kérdőívek nyomán a budapesti diáknymorról, a komoly kulturumkasságu Galilei Kör. Ezeket a statisztikai adatokat dolgozta fel Bosnyák Béla és rettenetes kor- és kórkép tárult föl az adatok nyomán.

Bebizonyosodott, hogy Budapest diákságának több mint fele, lelket, ideget és tehetőséget örlő napszámos-munkával tartja fenn magát, hogy tanulhasson. Bebizonyosodott, hogy nincs az a gyári munkás, aki kevesebb bérből volna kénytelen nyomorogni, mint a legnehezebb szellemi munkára hivatott budapesti egyetemi ifjuságnak ijesztően nagy százaléka. Bebizonyosodott, hogy nem egyéni véletlen életsors Budapesten a diáknymor, hanem az általános fejlődésből fakadó szocziális nyomorúság.

A nyolczvanas években keletkezett a magyar diáknymor. Az addigi patriarkális diákéletben a csaknem kizárólag uri családok fiai a létért való küzdelmet sem ismerték, nemhogy a nyomort. De a nyolczvanas évek elején, amikor a nagyipar és nagykereskedelem — és pedig az osztrák és külföldi nagyipar és nagykereskedelem — hihetetlenül gyors kapitálista nekilendülése egyszerre összetörte az addig virágzó magyar kisipart, megszűnt a patriarkális állapot, amelyben a kisiparos és kigazda fiának érdemes volt átvennie az apai mesterséget. Addig dicsőség volt, folytatni az apai örököt, ettől kezdve átok lett és nyomorúság. A kisiparos fia menekült a lateiner pályára. És miután a megváltozott életviszonyok között még az uri családok sem adhattak mind teljes ellátást a tanulmányi időre fiaiknak, a kispolgár fia pedig kezdettől fogva egészen a maga erejére volt utalva, megkezdődött az egyetemi ifjuság harca a tanulás kedvéért való megélhetésért és ezzel megkezdődött a diáknymor.

Az utóbbi évek iszonyuan nyomasztó gazdasági viszonyai rettentően megnövelték a budapesti diáknymort. Tanítás, iroda, minden egyéb mellékfoglalkozás minden évvel nehezebbé vált. Idők jela, hogy maga a diák-

proletariátus is tudatára jött a maga nyomoruságának és céltudatos osztályharczra szervezkedik már, hogy türhetetlen helyzetén legalább valamit javítson. A Galilei Körrel összefogva, az összes egyetemi diákegyletek közös akcióra készülnek most, hogy az őszszel szociális harciba menjenek a budapesti diáknyomor ellen. Tenni akarnak valamit a maguk erejéből, mert látják, hogy a felsőbb intéző hatalmasságok közül nem törődik velük senki.

*

Azaz, hogy valaki mégis törődik. Egyetlenegy ember, de ennek az egynek — aki egymaga az egész megváltozott jövő ígérését jelenti — a neve: *Bárczy István*. Egy hete körülbelül, hogy megjelent a főváros új építkezéseinek programtervezete és a milliós befektetések között ott húzódik meg egy szerény mondatocska: *Diákszálló építése*. Két szóból álló egyetlen sor csupán, de biztos jele annak, hogy a magyar diáknyomort észrevette mindentlátó Bárczy István. A budapesti diákproletariátus égető nyomorusága nem kerülhette ki figyelmét annak a kulturpolitikának, amely megalkotta a fővárosi iskolák új jövőt teremtő, éltetően friss szellemű mintaszervezetét.

*

Van hát mégis valaki, aki figyeli a budapesti diákproletariátus szociális küzdelmeit. Hol marad azonban az állam? Budapest főváros egymaga nem veheti gondjába az állam egyetemének egész nyomorgó diáktömegét. Budapest főváros diákszállót épít. Építsen az állam is! Olcsó vagy ingyenes, tiszta és egészséges lakást a magyar diákságnak! A főváros keveset tehet a maga szűkös eszközeivel, az állam mindent. Ne szedjen drága tandíjat és szégyenletes vizsgapénzeket az állam. Adjon az állam tankönyvet a magyar diákságnak és adjon nekik olcsón, vagy ingyen: enni! A mai diákproletariátus testéből épül a magyar értelmiség, ennek a sok fiatal testnek és ennek a sok fiatal szellemnek jól táplált életereje vagy megörölt rongyszervezete dönti el jórésztben a jövő Magyarország sorsát.

Egyetemi könyvmolyprofesszorok és rövidlátó állambölcsek hosszú évek óta merev memlátással néznek el a magyar diáknyomor fölött. A nagyszakállu bölcsek, akik reszketeges fejet ráznak mindig a sokszor hangoztatott, szerintük utópisztikus és vérmes követelések hallatára, kegyeskedjenek arra gondolni, hogy Németország egyetemei még külföldi diákjaiknak is esztendőkre hitelezik csak úgy becsületre a tandíjat és hogy a francia egyetemeken egyáltalán nincsen tandíj. A fejletlen magyar kultúra ezerszer nagyobb áldozatokat vagy inkább befektetéseket követel és érdemel meg, mint a duster-mésü nyugati államoké. És még valamire kegyeskedjenek gondolni a fejet rázó nagyszakállu bölcsek. A magyar diákproletariátus már nem vár, mert nem várhat tovább. Már nem kér, már ordít, már szervezkedik, már ökölbeszorításra gyűjti erejét, már tenni készül valamit. Rávigyázzanak a süketfülü bölcsek arra, amit nem nehéz előre jósolni. Változik minden a világon, mindig olyan jön, ami még sohase volt. Ha minden nemzedék elfeledte is eddig révbeérten mindazt, amit fogcsikorgatva szenvedett fiatalon, a mai magyar diákproletariátus lesz az, amely nem felejt, ez lesz az első, amely emlékezik. És jaj lesz akkor azoknak, akikről — akkor már irgalomra szoruló előregedettekről — rossz emlékekkel emlékezik majd ez a mai nyomorgó, akkor már diadalmaskodó, minden viharban edzett, keményszivü és igazságos: tehát egyetlen fiatal nemzedék.